

Bewoners in aandachtswijken sporten minder

Kennis- en Innovatiescan WP1

Samenvatting

Mirjam Stuij
Ine Pulles

Samenvatting WP1

Bewoners in aandachtswijken sporten minder

Deze kennis- en innovatiescan maakt aan de hand van literatuur en kerncijfers een deel van de complexiteit van het wicked problem inzichtelijk. De bestaande kennis is te karakteriseren als veel, veelzijdig en versnipperd over verschillende disciplines. Daarbij gaat deze kennis deels over 'bewoners in aandachtswijken' en deels over verschillen naar sociaaleconomische-statusposities in de samenleving; deze overlappen elkaar, maar niet volledig.

Ondanks alle (beleids)inspanningen om de verschillen in sport- en beweeggedrag naar sociaaleconomische status te verkleinen, is de ongelijkheid de afgelopen twintig jaar toegenomen. Datzelfde geldt voor ongelijkheden in gezondheid en mate van meedoen in de samenleving. Dat wijst op de urgentie van een andere kijk op (de aanpak van) dit venijnige probleem.

Elementen van het probleem

Segregatie in stedelijke wijken: mensen met een laag inkomen, met weinig jaren opleiding en zonder werk wonen in steden in toenemende mate in dezelfde wijken. In deze wijken is de kwaliteit van de leefomgeving doorgaans slechter. Ook is in wijken waar de leefomstandigheden ongunstiger zijn, de levensverwachting van haar inwoners het laagst.

Grote ongelijkheden in (gezonde) levensverwachting en (ervaren) gezondheid naar welvaart: de meest welvarende mannen leven gemiddeld maar liefst 9 jaar langer en 25 jaar langer in goede gezondheid dan de minst welvarende mannen. Voor vrouwen zijn de verschillen met respectievelijk 8 en 23 jaar ook aanzienlijk. Een slechte (ervaren) gezondheid hangt sterk samen met sociaaleconomische achterstanden en individueel niet-welbevinden, maar ook met maatschappelijk onbehagen, frustratie en afhaken.

Grote ongelijkheid in sport- en beweegdeelname naar sociaaleconomische status: deze verschillen lopen voor wekelijkse sportdeelname op tot 54 procentpunten en voor het voldoen aan de beweegrichtlijnen tot 23 procentpunten. Mensen met een lage sociaaleconomische zijn minder vaak lid van een sportvereniging of commerciële sportaanbieder. Mensen met lagere sociale statusposities hebben vaak meer en hogere belemmeringen om mee te doen. Dan gaat het om fysieke, financiële, sociaal-culturele en aan het aanbod gerelateerde belemmeringen, die in individuele levens niet los van elkaar staan.

In buurten met een 'matige leefbaarheid' ligt de sport- en beweegdeelname lager. Dan gaat het bijvoorbeeld om lidmaatschap van

sportverenigingen en tevredenheid over de mogelijkheden. Buurten waar relatief weinig bewoners aan de beweegrichtlijn voldoen, zijn echter niet een-op-een de buurten waar de sportdeelname het laagst ligt. Dit wijst op het belang van lokaal maatwerk: begrip van wat er in een buurt speelt, welke voorzieningen er zijn en waarom en bij wie deelname laag is als basis voor een aanpak.

Nederlanders doen in verschillende mate mee in de samenleving.

Bijvoorbeeld in de politiek: het beleid wordt overwegend vormgegeven door mensen met een hoger opleidingsniveau. Zij hebben echter niet per se dezelfde belangen, zorgen en normen en waarden als mensen met een lager opleidingsniveau. Dat betekent voor bewoners in aandachtswijken, met vaker een lager opleidingsniveau, dat anderen – met veelal andere ervaringen en perspectieven – beslissingen nemen over hun levens. Die beslissingen hebben reële gevolgen voor hun dagelijkse levens.

Kritische reflectie op het venijnige probleem

Deze scan laat zien dat in dit venijnige probleem veel verschillende onderwerpen samenkomen, die niet per definitie eenduidig af te bakenen zijn:

- Wat is 'meedoen' in de samenleving? Wat is 'gezonder' leven? Voor wie en met welke redenen is meedoen en gezonder leven belangrijk?
- Gaat het over meer sporten en/of meer bewegen? Wat houdt dat in?
- Gaat het over (alle) bewoners in aandachtswijken of over mensen met een lage sociaaleconomische status, al dan niet in een specifieke wijk? En wat houdt een 'lage' sociaaleconomische status in? Wat zijn aandachtswijken?
- Is 'minder' sporten en bewegen een oorzaak van verschillen of vooral een symptoom van een complexer geheel?

Het advies is om op deze punten een nadere afbakening te maken. Niet alleen van buitenaf, maar vooral ook – gedurende een wijkaanpak – op lokaal niveau met ruimte voor inbreng van de direct betrokkenen.

Al met al is het beschreven venijnige probleem 'groot' en veelzijdig vergeleken met de oplossingsrichting, namelijk een structurele toename van sportdeelname en beweegtijd in aandachtswijken. Dat roept enerzijds de vraag op in hoeverre bewoners in (specifieke) aandachtswijken het ook een urgent probleem vinden dat zij minder sporten en bewegen. Het antwoord daarop lijkt wel belangrijk voor of de oplossing in het sport- en beweegdomein moet worden gezocht.

Daarnaast is de vraag of de hoge verwachtingen van sport en bewegen (en daarmee aanbieders of begeleiders) bij het oplossen van de complexe problematieken in een wijk realistisch én haalbaar zijn. Als die verwachtingen niet worden waargemaakt, is er een risico op teleurstellingen bij betrokken partijen op alle niveaus.

Keerzijden van mensbeelden in beleid

In dit *wicked problem* zijn partijen vanaf diverse niveaus betrokken: van landelijke beleidsmakers tot en met de wijkbewoners. Er is een afstand tussen deze partijen door verschillen in gedrag, opvattingen en leefomstandigheden tussen (groepen) mensen, maar ook door de mensbeelden die zij van elkaar hebben.

Al met al is het beschreven venijnige probleem 'groot' en veelzijdig vergeleken met de oplossingsrichting

Deze mensbeelden zijn noodgedwongen een versimpelde weergave van de complexe werkelijkheid. Maar ze hebben concrete gevolgen voor in- en uitsluiting van betrokkenen. Zij komen tot uiting in bijvoorbeeld gevoelens van wantrouwen of de ervaring dat de overheid er niet voor bewoners is. Een groot risico van mensbeelden, zeker als ze keer op keer bevestigd worden, is stigmatisering van mensen die niet ('willen') sporten en te makkelijk over achterliggende oorzaken denken.

Het is daarom belangrijk dat (hoogopgeleide) professionals kritisch (leren) reflecteren op de mensbeelden die ze hanteren en hoe die doorwerken in hun denken en handelen. Deze mensbeelden, en hoe zij tot stand komen, zijn namelijk ook onderdeel van het ontstaan en in stand houden van het probleem. Om mensbeelden bij te stellen en goed te begrijpen waarom mensen gemiddeld minder sporten/ bewegen is meer kennis nodig van de mensen over wie het hier gaat, om zo te leren hoe een aanpak wel aan kan sluiten op hun behoeften.

De wijkaanpak als oplossingsrichting

De oplossingsrichting voor dit wicked probleem wordt voorgesteld in een wijkaanpak. Uit studies naar wijkgerichte aanpakken komt naar voren dat het belangrijk is in te zetten op:

- een lange adem;
- vertrouwen van bewoners;
- participatie en samenwerking in alle fasen (inclusief gedeelde urgentie en gedeeld eigenaarschap);
- wat in welke context werkt;
- een aanpak met ruimte om te leren en experimenteren;
- evaluatie en monitoring die bij de context past.

De wijk is een 'vindplaats' voor problemen: daar zijn ze het meest zichtbaar en voelbaar. Wel gaat het in wijken om een diverse groep bewoners. Zij verschillen niet alleen van elkaar als het gaat om sociaaleconomische

De wijk is een 'vindplaats' voor problemen: daar zijn ze het meest zichtbaar en voelbaar. Wel gaat het in wijken om een diverse groep bewoners

kenmerken, maar ook in hun wensen en behoeften. Inzetten op een toename in sport- en beweegdeelname in wijken vraagt daarom om gedifferentieerd aanbod en veelal om intensieve begeleiding om mensen te bereiken, betrekken en behouden.

Een wijkaanpak moet uiteindelijk opgepakt en uitgevoerd worden door professionals, vrijwilligers en bewoners in de wijk. Daarbij is het belangrijk alert te zijn op knelpunten die de uitvoering (onnodig) hinderen en deze weg te nemen. Bovenal is het belangrijk om betrekken in de wijk ruimte in alle fasen van het proces – van ontwerp tot en met het eindresultaat - oprecht te betrekken: om elkaar te leren kennen en vertrouwen, een gezamenlijkheid te vinden in de aanpak, die uit te proberen en waar nodig bij te sturen en uiteindelijk te komen tot de beoogde veranderingen. Daarbij kunnen bestaande methodieken en aanpakken inspiratie bieden.

Mulier Instituut

Sportonderzoek voor beleid en samenleving

Herculesplein 269
3584 AA Utrecht

Mei 2023

Deze kennis- en innovatiescan is in opdracht van ZonMw uitgevoerd.